

ВІДНОСИНИ: ДИСКУРС – ІНФОРМАЦІЯ

Солдатова Леся Петрівна

кандидат філологічних наук

Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті здійснено аналіз відносин: дискурс – інформація. Засобами загальнонаукових категорій і у відповідності з формальною та діалектичною логікою представлені визначення цих понять. Виходячи із сутності дискурсу як процесу формування інформації свідомістю людини, визначена похідність *дискурсу* від поняття *інформація*, як необхідний процес її формування та їхню гармонічну єдність.

Ключові слова: дискурс, інформація, акусто-графічний код

Які функціональні якості повинно мати те, що позначається акусто-графічним кодом *дискурс* за його необхідності та потреби у комунікативних, пізнавальних або інших процесах життєдіяльності людини та соціуму? І взагалі чи потрібно цим кодом щось позначати? А якщо потрібно, то що (з урахуванням історизму його використання) ним можна позначати? Актуальність даного дослідження полягає у з'ясуванні, які змістовні та структуроутворюючі якості цей *акусто-графічний код* (АГК) визначає.

Мета дослідження полягає в повному та однозначному визначенні АГК *дискурс* та його відносин із поняттям *інформація*.

Об'єктом дослідження є історизм розвитку застосування АГК *дискурс* у комунікативних відносинах у соціумі.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні похідності *дискурсу* від поняття *інформація* як необхідного процесу її формування та їхньої необхідної та гармонічної єдності: якщо був дискурс, то є результат – інформація, є інформація – був дискурс.

Історизм розвитку застосування АГК *дискурс* у комунікативних відносинах у соціумі достатньо змістовно представлено у роботах [Кубрякова 2005], [Назаров 2009], де це застосування диференційовано за групами істотних ознак:

- синонімічність відносно термінів, які успішно застосовуються (висловлення, текст, мовлення і т. ін.);
- полісемічність (багатозначність) до самої омонімічності;
- характеристики процесів комунікації;

- зразкові та специфічні форми (моделі) мовленнєвої та текстової комунікації і т. ін.

За результатами аналізу робіт [Кубрякова 2005], [Назаров 2009], [Арутюнова 1990], [Борботько 2009], аналізу сутності фізіології мов мозку [Прибрам 1975], аналізу основних складових необхідностей та потреб життя [Философский энциклопедический словарь 1983] можна зробити висновок, що людині та соціуму необхідні не мовлення, текст, висловлювання і т. ін., а необхідна *інформація*, яка використовується для розвитку, стабілізації та керування самого життя. Тому з урахуванням історизму актуальним є визначення АГК *дискурс* саме як процесу формування інформації, а змістові складові дефініції *дискурса* це:

- процес формування інформації в суб'єкт-суб'єкних і/або суб'єкт-об'єкних відносинах для перетворення стану дійсності шляхом дій;

- процес формування інформації в суб'єкт-об'єкних і/або суб'єкт-суб'єкних відносинах для відображення пізнаних станів буття у структурах мозку або іншим способом (текст, відеоструктури...);

- процес формування інформації в суб'єкт-об'єкних і/або суб'єкт-суб'єкних відносинах для пізнання невідомої сутності буття;

- процес формування інформації в суб'єкт-суб'єкних відносинах для навчання, виховання суб'єкта;

- процес формування інформації в об'єкт-суб'єкних і/або суб'єкт-суб'єкних відносинах для створення Символів та їх Образів у структурах людського мозку (для реакцій, які відбуваються без процесів мислення);

- процес формування інформації у самосуб'єктних і/або інших відносинах для задоволення (релаксації) фізіологічних потреб станів мозку (збуджень) та інших підсистем організму людини та соціуму, у тому числі, і для створення Образів ірреальних станів.

Наведені таким чином смисло-вмістовні складові множини, яка може бути позначена АГК *дискурс*, можуть бути представлені в узагальненій формі як процес формування людською свідомістю інформації, детермінованої необхідністю життєдіяльності людини і соціуму, де АГК *процес* дефінується як обумовлений закономірностями, необхідними та можливими потребами структури взаємодій елементів у часі, часток та цілого у бутті. *Процес* – зміна стану буття. Результат не утворюється без процесу, а процес завжди має свій результат. *Формування* – створення смисло-вмістовної структури та цілого у бутті, обумовлених необхідністю існування. *Формування інформації* свідомістю людини – це утворення структур вмісту необхідної якості та кількості шляхом відображення та мислення, детермінованих метою. А *відображення* – це загальна властивість матерії відтворювати ознаки,

властивості та відносини того, що відображається. *Відображення* – це більш загальна категорія, ніж поняття *формування*, і вона є необхідністю процесу формування.

До необхідних умов формування інформації людською свідомістю потрібно віднести ще розумовий процес, формування і відображення у свідомості цілей та мотивів формування інформації, базис станів Образів інформації, навчання суб'єкта (суб'єктний базис), соціумний базис станів Образів інформації, знання поза мозку суб'єктів, а також необхідні відображені складові станів буття (об'єктивні базиси).

Наведені необхідності, а саме *відображення* та *мислення* як процеси, потребують свого інструментарію. Основними інструментаріями *відображення* є:

- суб'єкти з можливостями перетворення фізичної матерії, кодованою інформацією станів мозку (*Образи*), та зворотного перетворення *Образів* у фізичну матерію, кодовану інформацією. Так само можливості включають використання різних технічних, біологічних та інших додаткових засобів;

- смислорозрізнювальні коди [Лосев 1988] інформації у відповідності з її матеріальними носіями.

Основними інструментаріями *мислення* суб'єктів є: базисні форми *мислення*; методи *мислення*; методи ідентифікації стану буття; структура *мислення*: моносуб'єктного, багатосуб'єктного, суб'єкт-об'єктного, а також моделі й алгоритми цих структур; смислорозрізнювальні коди *мислення*.

Процес формування *інформації* свідомістю суб'єктів – складна багатоконтурна структура складових взаємодій процесів *відображення* і *мислення*. Пізнання закономірностей таких структур – необхідність та потреба, воно складає креативну основу *наукового дискурсу*.

Виходячи із сутності *дискурсу* його можна класифікувати співвідносно зі структурами процесу формування *інформації*, які є похідними від структур *відображення* та *мислення*, а також співвідносно з цілеспрямованістю та типами результату – *інформації*.

Позначив *дискурс*, як процес формування *інформації* людською свідомістю, необхідно визначити причинність цього процесу, тобто визначити сутність поняття *інформація* взагалі та сутність цього поняття у життєдіяльності людини та соціуму зокрема.

АГК *інформація* як термін і як поняття найбільш використовуваний у всіх розвинутих людських соціумах та в їх лінгвістиках співпадає і за фонетикою, і в основному за змістом. Численні дефініції та використання цього АГК містять такі концепти: об'єктивно-ідеалістичний, який стверджує надприродне походження *інформації*, заперечуючи наявність її матеріальної субстанції; кібернетичний, в якому *інформація* – це *форми*, пов'язані з самокерованими системами; комунікативно-онтологічний, в якому *інформація* – це аспект сторони *відображення*, яка може передавати, об'єктивуватися [Философский энциклопедический словарь 1983, 17]; науковий, в якому *інформація* – це об'єм знань, даних [Солдатова 2005] та ін.; а також концепти, які не являються сутністю поняття *інформація*, а являються сутністю її створення, передачі, зберігання, використання та ін.

Стосовно до *дискурсу як процесу формування інформації* свідомістю людини для визначення відносин *дискурсу та інформації* достатньо дефініції поняття *інформація*, представленої у статті “До правомірності використання поняття “інформація” як лінгвістичного об'єкта” [Солдатова 2005]. Таким чином, *інформація* – це визначена якістю кількість знань (понять, даних і т.ін.), які є відображенням властивостей та станів об'єктів і явищ об'єктивного світу в природній, соціальній та штучно зроблених системах (у тому числі й абстрактних), у часі та просторі, а також знань, відображених та створених процесом мислення у свідомості суб'єктів.

Для *інформації*, як всезагального поняття у бутті, наведена дефініція [Солдатова 2005] дозволяє зробити висновок, що *інформація* – це відображена деяка сутність буття будь-яким чином, засобом і процесом мислення.

Інформація – це реально існуюча субстанція дійсності. Вона явно є похідною основних категорій буття та його сутності. *Інформація* про сутність ірреальності (фантазій та ін.) також є реальністю, тому що своїми Образами існує в структурі мозку у вигляді змін атомно-молекулярних та електропотенційних станів або у інших формах реєстрації.

Сутність категорії *відносини* у знаннях взаємозв'язків, взаємодій та взаємозалежних процесів та об'єктів у різних виявленнях, необхідність та потреба *відносин* визначає стабільність існування та розвитку буття, а при їх відсутності буття регресує або його взагалі немає.

У бутті, яке прогресує у своєму розвитку, завжди найбільш прогресивні діалектичні *відносини*. Це проявляється в життєво-важливих потребах та процесах їх виробництва. Очевидна важливість гармонії між якістю процесу, наприклад їжі, та якістю самої їжі. Це відноситься і до процесу формування *інформації* та самої *інформації*.

Відносини між процесом і результатом належать до найбільш взаємозалежних та взаємопов'язаних, таким чином якість процесу визначає якість *результату*, а розвиток *результату* потребує розвитку його процесу, тобто проявляється діалектична гармонічна єдність: одне визначає інше, а їхнє протиріччя є у нерівномірності їх розвитку.

Процес формування *інформації*, як знань, також є *інформація*, а сама *інформація* є засобом всередині процесу, тобто проявляються діалектичні переходи протилежностей.

За допомогою загальнонаукових категорій і у відповідності з формальною та діалектичною логікою представлені у роботі дефініції *дискурс* та *інформація* виявляються як об'єктивна необхідність своєю єдністю їхньої необхідності у причинності взаємоіснування.

Основні потреби розвитку *дискурсу* і, як наслідок, його *результату* – це дослідження та створення його оптимальних структур, які повинні бути співвіднесені із закономірностями структур процесів *відображення* та *мислення*, та їхній розвиток.

В статті виконан аналіз відношень: дискурс – інформація. Средствами общенаучных категорий и в соответствии с формальной и диалектической логикой представлены определения этих понятий. Исходя из сути дискурса, как процесса формирования информации в сознании человека, определена производность дискурса от понятия информация, как процесс её формирования и их гармоническое единство.

Ключевые слова: информация, дискурс, акусто-графический код

The analysis of the discourse – information relationships has been done in the article. The definitions of these concepts were represented. These definitions are based on the essence of discourse as the information formation by the person's consciousness. The derivativeness of discourse from the concept information as a process of its formation and their harmonic unity was defined.

Key words : discourse, information, acoustographical code

Література:

1. Арутюнова Н.Д. Дискурс / Лингвистическая энциклопедия. – М., 1990. С.136 – 137.
2. Борботько В.Г. Принципы формирования дискурса: От психолингвистики к лингвосинергетике. Изд-е 3-е, испр. – М.: Книжный дом "ЛИБРОКОМ", 2009. – 288 с.
3. Кубрякова Е.С. О термине «дискурс и стоящей за ним структуре знаний // Язык. Личность. Текст: Сб. ст. к 70-летию Т.М.Николаевой / Ин-т славяноведения РАН; Отв. ред. В.Н.Топоров. – М.: Языки славянских культур, 2005. – 976 с.
4. Лосев А.Ф. Теория и методология языкознания. – М.: Наука, 1988. 256 с.
5. Назаров Н.В. К вопросу о дискурсе как лингвистическом феномене. – Вестник ЦМО МГУ, 2009, – № 2. Русистика, С. 31 – 33.
6. Прибрам К. Языки мозга. – М.: Прогресс, 1975. – 464 с.
7. Солдатова Л.П. До правомірності використання поняття “інформація” як лінгвістичного об’єкта // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. Випуск 11. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, – К., 2005, С. 75 – 78.
8. Философский энциклопедический словарь. – М.: СЭ, 1983. 839 с.